

רשק
שיעורין
תורה

היכלי תורה

ערש"ק אחרי - קדושים ט אייר תשע ♦ דף היומי בבלי: סנהדרין ע ירושלמי: פאה לג

נושאי הדף בעלון

- נמנום בבית המדרש ובזמן הלימוד.....סנהדרין ע
- ישיבה על גבי קברים.....סנהדרין עא
- חיוב חילול שבת להצלת מי שפשע בעצמו.....סנהדרין עב
- בא במחתרת כשידוע שלא בא על עסקי נפשות.....סנהדרין עב
- מתי נאמר דין אין לו דמים.....סנהדרין עב
- גדר החיוב לתרום איברים לצורך הצלת נפשות.....סנהדרין עג
- צירוף מחללי שבת למנין ולענין חילול שבת בפרהסיא.....סנהדרין עד
- אם מותר לישא קרובי אשתו הגיורת בחייה או אחר מיתתה.....סנהדרין עו
- צביעת השיער כדי שיראה צעיר וישא ילדה או יקבל משרה.....סנהדרין עז
- כפתור ופרח.....עמוד 5

אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה

ברש"י: במחנה, חוץ לעדה.

לפי זה במחנה פירושו: במחנה לוי, שבו נכלל הר הבית כולו, סביב למקדש ולעורות שהם מחנה שכינה. ואילו 'מחוץ למחנה', אמרו בתורת כהנים, דהיינו חוץ למחנה לוי. וצריך ביאור מה ראה הכתוב לחלקם ולהזהיר עליהם בנפרד, והלא האיסור לשחוט קדשים חוץ למחנה לוי, נלמד בקל וחומר מהאיסור שבתוך מחנה לוי.

ברם, ישנה גם סברא הפוכה, ויש גם מקום לומר דאדרבה, איסור השחיטה בתוך מחנה לוי יותר ברור מאשר חוצה לו. כי הנה אמרו בגמרא (חולין טז ב) שבהיות ישראל במדבר נאסר להם לאכול בשר תאווה, היינו לשחוט בהמות חולין למאכלם, ואכילת בשר הותרה להם רק על ידי שהקדישו את בהמותיהם להיות קרבות שלמים, ואז אכלו בשר מחלק הבעלים שבשלמים, ובשר תאווה הותרה אכילתו להם רק לאחר שנכנסו לארץ. ואמרו בגמרא, קא סלקא דעתך דמשגלו יחרו לאיסורן הראשון, ותהיה אכילת בשר תאווה אסורה בזמן הזה שרוב ישראל אינם יושבים בארץ ישראל. ודחה רב יוסף: מעיקרא מאי טעמא איתסר משום דהוו מקרבי למשכן, ולבסוף מאי טעמא אישתרו דהוו מרחקי ממשכן, וכל שכן השתא דארחיקו להו טפי.

נמצא שקירבת המשכן נותנת שיאסרו ישראל בבשר תאווה, מאחר שיכולים היו להקריב קרבנות מכל בשר תאווה, ויקריבו הדם והחלב לבדו ויאכלו הבשר, וריחוקם של ישראל מהמשכן מחייב שתותר להם אכילת בשר תאווה. הוא הדין והוא הטעם גם בהיתר הקרבת קרבנות בבמה מחוץ למקדש, כל מקום שהוא סמוך וקרוב מאד למשכן, יש להחמיר בעונש המקריב שם יותר מעונש המקריב רחוק ממנו.

זה שאמר הכתוב 'איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה' היינו במחנה לוי שהיא חוץ לעזרה בסמוך לה, אזי משפטו חרוץ להיות בכרת, שהרי היה יכול להקריבו בתוך העזרה, והוא בשאט נפש לא נכנס לפנים ושחטו בחוץ. אולם אפילו 'או אשר ישחט מחוץ למחנה', דהיינו שהוא רחוק קצת מן המשכן, סלקא דעתך אמינא שלא יהא ענשו חמור כל כך, כי לא יכול היה להתמהמה עד באו אל הקדש, קא משמע לן שאף הוא עומד בחיוב כרת.

בנין אריאל

נמנום בבית המדרש ובזמן הלימוד

מבואר בסוגיין ונפסק בשו"ע (יו"ד סי' רמו סט"ז), שאין ישנים בבית המדרש, וכל המתנמנם בבית המדרש נעשית קרעים, שנאמר 'וקרעים תלביש נומה' (משלי כג א). ובבית יוסף (ד"ה אין ישנים) הביא כמקור לדין זה גם את סוגייתינו, וגם את המבואר במגילה (כה.), שאלו את רבי זירא במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי וכו', ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי. וכתב הש"ך (ס"ק טו) שצריך לומר שמה שנוהר רבי זירא גם בשינת עראי אין זה מעיקר הדין אלא ממידת חסידות, וכן הדין בשו"ע כאן הוא ממידת חסידות. בשביל שלא יקשה שהרי על פי הדין מותר לישון בבית המדרש שינת עראי כמבואר בשו"ע (או"ח סי' קנא ס"ג).

ובבית הלל (יו"ד שם) כתב שדברי הש"ך דחוקים, שממה שאמרו בסוגיין שהישן בבית המדרש תורתו נעשית קרעים קרעים, מבואר שמדינא אסור לישן בבית המדרש. ועוד הקשה, שבברכות (כה.) מבואר שרב ששת ראה שבבית המדרש היו יושבים התלמידים על המחצלאות, וחלק מהם היו לומדים וחלק היו ישנים, וכי לא היו בין התלמידים גם חסידים שנוהרו בדברים שהם מידת חסידות, ומשמע שם שאף מידת חסידות אין בדבר. וכתב וצ"ע קצת.

ובעין אליהו (מגילה כה.) ביאר, שמה שאמרו בסוגיין שהישן בבית המדרש תורתו נעשית קרעים קרעים, הוא לפי שבימיהם היה הרב לומד בפני הישיבה, ומי שישן לא היה שומע כל השמועה מרבו, ולכן היתה תורתו נעשית קרעים, שלא שמע כל מה שהרב למד עמם. אבל אם הרב בעצמו ישן בבית המדרש לא שייך ע"ז שתורתו נעשית קרעים, ולכן היה החידוש ברבי זירא שהאריך ימים בזכות שלא נמנם כמבואר במגילה, לפי שהוא היה הרב, ואצלו לא היה חשש זה של קרעים קרעים. ומיושבת בזה קושית הבית הלל על דברי הש"ך, שבאמת חילוק יש בין רב לתלמיד, שבתלמיד בעת הלימוד הוא מדינא, וברב אינו אלא ממידת חסידות. ולדבריו נמצא שבזמן הזה שאין שומעים השמועה מפי הרב אלא לומדים מהספרים, אין שייך האיסור שמעיקר הדין.

וכן מבואר בפירוש הגר"א למשלי, שטעם הדבר שתורתו נעשית קרעים קרעים הוא לפי שמפסיק באמצע לימודו, וז"ל (משלי כ יג), ואמרו רז"ל כל הישן בבהמ"ד תורתו נעשה קרעים שנאמר ונומה גו', והיינו כשמתנמנם וחבריו לא ימתינו עליו הוא ידלג ואח"כ לומד עוד, ועוד כשינתמנם ועליו לא ימתינו יצטרך עוד לדלג, ויהיה תורתו קרעים. ועוד כתב (שם כג כ) על הפסוק 'קרעים תלביש נומה', שהמתנמנם בעת לימודו תורתו נעשית קרעים, שלומד תחילה ואחר כך מפסיק ואחר כך ילמד, וכן בכל יום, והוא כבגד קרוע.

וזה לשון החזו"א באגרותיו (ח"א א-ג), ללמוד שעה ולהפסיק שעה הוא קיום התוהו האפס וההעדר, הרי הוא כזורע ושולח עליהן מים לסחפן. עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה, וזה שעשה תורתו קרעים קרעים אסף רוחו. ובספר שפתי ישנים (כהנאו, בצוואה אות ט) כתב, שהוא בדוק ומנוסה שאפילו אם לומד כל היום אם לומד בהפסקים אינו רואה סימן ברכה בלימודו.

ישיבה על גבי קברים

בגמרא, אמר רבי יונתן אני ראיתי לבן סורר ומורה וישבתי על קברו. וצ"ל רעק"א בגליון הש"ס לשו"ע (יו"ד סי' שסד ס"א), ששם מבואר שקבר של בנין אסור בהנאה, וכן העפר שעל הקבר כיון שהיה תלוש ולסוף חברוהו אין דינו כקרקע עולם שאינה נאסרת, אלא אסור הוא בהנאה.

וראה בש"ך (סק"ג) שהביא בשם הגהות אשר"י, שאסור להשען על המצבה ואסור לדרוך על גבי הקברים, שאסורים הם בהנאה, וכתב הב"ח שכן נוהגין איסור. ואם כן קשה איך ישב רבי יונתן על קברו של הבן סורר והרי אסור לישב על הקברים, שהישיבה היא בכלל הנאה וכאמור.

בשו"ת ויצבר יוסף (סי' עה) כתב על פי מה שכתבו התוס' (ב"ק טז: ד"ה שהושיבו), שמה שאמרו בגמרא שם שהושיבו ישיבה על קברו אין לפרש על קברו ממש, שדבר זה אסור משום לועג לרש, אלא 'על' פירושו בסמוך והושיבו הישיבה בריחוק ד' אמות.

ואף כאן יש לפרש כן שישב בסמוך לקברו ולא על קברו ממש, והביא שכ"כ בוילקט יוסף (יו"ד סי' טו). ובזה פירש גם הקינה 'בהלך ירמיה על קברי אבות', שהרי ירמיה כהן היה, ואיך הלך על הקברים [לדעת רוב הפוסקים שקברי צדיקים ג"כ מטמאים], אלא שגם שם יש לפרש 'על' בסמוך. והביא עוד תירוץ, שיש לומר שבן סורר ומורה לא נקבר בקבר של חפירה שכיסוה בעפר תלוש, אלא נקבר בקבר מחובר ולכן לא היה בו איסור הנאה, וכתב שאפשר שזו כוונת רעק"א בציונו שעל פי המבואר בשו"ע צריך לפרש בסוגיין שהקבר היה של קרקע עולם ולכן לא נאסר בהנאה.

ובמנחת הגרשוני (עמ' ס הלכה סא) תירץ, שהרי באמת יש להתבונן למה ישב על קברו, וכי לא מצא מקום פנוי בשטח הקרקע לשבת עליו. אלא שנראה שבכוונה עשה כן, כדי לפרסם ולהוציא מדעת ר"ש שסובר שבן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות, ונמצא שלא נתכוין ליהנות מהקבר, אלא היה כדבר שאינו מתכוין.

ובמג"א (סי' שיד סק"ה) הביא בשם התרומת הדשן שבאיסורים דרבנן התירו דבר שאינו מתכוין אף על פי שהוא פסיק רישיה, ובמשנה למלך (אבל פ"ב הכ"א) צידד בדעת הרמב"ם שאיסור הנאה ממת אינו אלא מדרבנן, ואם כן לא עשה איסור במה שנהנה מקברו באינו מתכוין.

ואף לדעת המג"א עצמו שסובר שגם באיסורים דרבנן אסור פסיק רישיה אף על פי שאינו מתכוין, גם כן יש ליישב, שישביה על קברים אין בה הנאה בדרך כלל, שהרי ישיבה על ערמת עפר אין בה הנאה ואדרבה היא גורמת צער לאדם, ומה שאסרו ישיבה על גבי הקברים היא רק באיש עייף ויגע ההולך הרבה ורוצה לנוח ואז גם ישיבה על גבי קבר הנאה היא לו, אבל רבי יונתן שישב על קברו של הבן סורר מטעם אחר, כדי לפרסם את קיומו, לא היתה בישיבתו הנאה ולכן לא היה בה איסור.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח
פקס ל: 03-543-5757

חיוב חילול שבת להצלת מי שפשע בעצמו

מבואר בסוגיין לפי פירוש רש"י (ד"ה לפקה), שהבא במחותרת ובאמצע חפירתו נפל עליו הגל והסתכן, אם בא בחתירתו על עסקי נפשות והיה לו דין בא במחותרת, אין מפקחין עליו את הגל בשבת להצילו, כיון שגברא קטילא הוא משעת חתירה. וכתב בשו"ת אור גדול (סי' א דף ה.) שנראה ברור שכוונת רש"י היא, שמדובר גם באופן שעכשיו אין חשש שיהרוג את בעל הבית אחר שנפקח את הגל, והרי באופן שכבר פסקה רדיפתו אסור כעת להרגו, אף על פי כן אין מפקחין עליו את הגל מטעם זה שגברא קטילא הוא, שאילו היה מדובר דווקא באופן שעדיין עומד להרוג את בעל הבית אין צריך לטעם זה שגברא קטילא הוא, והרי גם בידים מותר להרגו כיון שרודף הוא, וכ"ש שאין להצילו. ומעתה הקשה באור גדול מה טעם יש בדין זה, והרי מאחר שאינו רודף למה לא נפקח עליו את הגל, שהרי שוב לא ניתן להרגו ואם כן יש להצילו מדין פיקוח נפש כמו בכל ישראל, וכי משום שהיה רודף בתחילה והיה ניתן להרגו שוב לא נפקח עליו לעולם כיון שהוא כגברא קטילא, אתמהו. [ועיי"ש שכתב שאין הכרח לפירוש רש"י בגמרא, ושמדברי הרמב"ם נראה שלא פירש כרש"י].

וביאר באור גדול בטעמו של רש"י, שהוא סובר שכיון שבשעת נפילת הגל עליו התיר עצמו למיתה, שהרי במה שהיה בא במחותרת התיר עצמו למיתה שכל אחד יכול להרגו, ונמצא שהוא הביא בעצמו את הסכנה עליו, אם כן אין מחללים שבת להצילו, שפשע בעצמו. והוא על דרך מה שכתב במנחת חינוך (מצוה רלו בקומץ מנחה) שהמאבד עצמו לדעת אין הרואה עובר עליו ב'לא תעמוד על דם רעך' אף שאפשר לו להצילו, כיון שהוא פשע בעצמו.

אמנם כתב שדין זה שהמביא את הסכנה על עצמו אין מחללים שבת עבורו, הוא דין חדש שלא מצא מי שיעיר בו, אלא שמצא לו סמך בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' טז), שנראה מדבריו שחולה שפשע בעצמו והביא הסכנה עליו אין מחללים עליו את השבת. ומסיק שצ"ג בזה לדינא.

ובעיקר דברי המנחת חינוך שהמבקש לאבד עצמו לדעת אין חייבים להצילו, האריכו האחרונים הרבה, וראה להלן (עג) בזה.

בא במחותרת כשידוע שלא בא על עסקי נפשות

היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו הורגו ולא בא אלא על עסקי ממון אסור להרגו, ואם הרגו הרי זה הורג נפש, שנאמר (שמות כב ב) 'אם זרחה השמש עליו', אם ברור לך הדבר כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו, לפיכך אב הבא במחותרת על בנו אינו נהרג שודאי שאינו הורגו, אבל הבן הבא על אביו נהרג.

מתי נאמר דין אין לו דמים

אחד הבא במחותרת, או גנב שנמצא בתוך גגו של אדם, או בתוך חצרו, או בתוך קרפיפו, בין ביום בין בלילה מותר להרגו. ולמה נאמר במחותרת לפי שדרך רוב הגנבים לבוא במחותרת בלילה, והבא במחותרת לתוך גינתו, או לתוך שדהו, או לתוך הדייר והסהר יש לו דמים, שחזקתו שבא על הממון בלבד לפי שאין רוב הבעלים מצויים במקומות אלו.

גדר החיוב לתרום איברים לצורך הצלת נפשות

דנו הפוסקים אם מוטלת חובה על האדם לתרום אבר מאבריו שיכול הוא לחיות בלעדיו, כגון אחת מכליותיו או חלק מהכבד שלו, לצורך הצלת חיים ודאית של אחר, שכן בתרומת איברים כגון אלו אין שום חשש סכנה לתורם, ויכול אדם לחיות לאורך ימים ושנים כרגיל גם עם כליה אחת בלבד, כמו שמבואר במשנה (חולין נד.) לענין ניטלו הכליות שאין זה טריפה בבהמה, וכמו כן אם כרתו לאדם חלק מן הכבד שלו הרי טבע הכבד שהוא חוזר ומבריא את עצמו בלי שיגרם שום נזק לתורם, וכמו שמבואר במשנה שם לענין ניטלה הכבד ונשתייר הימנה כזית שאין זה טריפה בבהמה.

והנה בשו"ע (יו"ד סי' קנז ס"א) פסק, שבכל העבירות שבתורה חוץ מע"ז ג"ע ושפיכות דמים, אם אומרים לו לאדם שיעבור עליהם או יהרג, אם הוא בצנעה יעבור ואל יהרג. וכתב הרמ"א שאם יוכל להציל עצמו בכל אשר לו, צריך ליתן הכל ולא יעבור על לא תעשה. וכתב הש"ך (סק"ג), שאם יש סכנת אבר צריך עיון אם דומה לממון או לנפש, ונראה לקולא. ומסקנת הש"ך שכתב שאין חיוב ליתן אבר שלו כדי שלא יעבור על לאו, למד בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קעד ענף ד) שאין אדם חייב לחתוך אבר שלו כדי שלא לעבור על איסור 'לא תעמוד על דם רעך', כיון שייסוד דין הצלת חברו נלמד מלאו זה וכמבואר בסוגיין, אם כן אין חיוב להציל [כדי שלא יעבור על ל"ת] על ידי כריתת אבר. והוכיח משו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תרכז, הו"ד בפ"ת יו"ד סי' קנז ס"ק טו) שאין לחלק בענין זה בין הלאו של 'לא תעמוד על דם רעך' לשאר לאוים.

ומכל מקום דעת האגרות משה היא, שאף שאין האדם מחויב להכניס עצמו לספק סכנה בשביל הצלת נפש חברו, מכל מקום רשאי לעשות כן, שאף שבסכנה ודאית אסור לו להכניס את עצמו, כיון שרואה שנגזר ע"י הקב"ה שחבירו יהיה מסוכן ואם כן אין דמו של חברו שווה לדמו שלו, אבל להכניס עצמו רק לספק שאפשר שגם הוא יחיה אין ספק שלו עושה להחשיב כנגזר ודאי על פלוני שימות, מאחר שאפשר שינצלו שניהם, ולכן אף שאין לחייבו מכל מקום רשאי הוא לתרום, ואף מידת חסידות יש בזה כמבואר ברדב"ז (שם), שממדת חסידות יניח לקצוץ לו אבר ולא יעבור על לאו.

וכן דעת שו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' תשלג, ח"ג סי' שס) שמוותר לאדם לתרום כליה כיון שהסכנה בדבר קטנה, אלא שאינו מחויב בדבר. ובשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סי' פב אות ה) כתב, שאם הסכנה רחוקה וודאי מותר לעשות ניתוח כליה מאדם בריא, וגם יש בזה מצווה רבה של הצלת נפשות. וכעין זה כתב בשו"ת אבן ישראל (ח"ח סי' קה) שאין חיוב לתרום כליה אבל יש בזה מידת חסידות, ואפילו אם הורים מבקשים מבנם לתרום לאחותו אין חיוב מצד כיבוד אב, אלא רק אם ירצה יש בזה מידת חסידות. וכולם הוכיחו יסודם מדברי הרדב"ז הנ"ל, שכל פציעה בגופו יש בה סכנה ואין לחייב את האדם לעשותה לצורך הצלת אדם אחר, אלא רק ממדת חסידות.

אכן בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' קג) הסתפק בדבר אם מותר לתרום כליה לצורך הצלת חברו, ונטה לאיסור כיון שמסכן בזה את עצמו, אבל לא החליט הדבר וכתב שיש לברר כל זה, וכתב כעת רק להעיר.

צירוף מחללי שבת למנין ולענין חילול שבת בפרהסיא

בש"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' כג, ח"ב סי' יט) נשאל, אם בשעת הדחק שעומדים להתפלל ואין שם עשרה אנשים כשרים שומרי תורה ומצוות, אפשר לצרף מחללי שבתות למנין עשרה. והשיב שהדבר תלוי במחלוקת הפוסקים, שלפי מה שפסק בשו"ע (או"ח סי' סט ס"א) שאף בשביל יחיד שלא התפלל פורסים על שמע [דהיינו שאומרים ברכו במנין אנשים אף על פי ששאר האנשים כבר התפללו] ואומרים קדושה, מצטרפים גם כופרים ומומרים למנין עשרה, כיון שאין צריכים שהמצטרפים יחשבו כמחויבים בתפילה, אלא צריך רק שיהיו שם עשרה מישראל, ולענין מציאות עשרה מישראל מוכח מסוגיין שגם כופרים ומומרים הם בכלל. ורק לדעת הסוברים שאין פורסים על שמע עד שיהיו רוב מנין המחויבים בקריאה, יש לומר שמי שאינו שומר תורה ומצוות ואינו מקיים התפילה נידון כמי שאינו מחויב, ומטעם זה לא יצטרף למנין. אמנם שוב כתב בסוף התשובה שאפשר שחשובים הם כמחויבים, ורק במקום שמיעטה התורה בפירוש לענין שחיטה או כתיבת סת"ם וכדו', אז כל מי שאינו מקיים המצוה נחשב כאילו אינו מחויב, אבל כאן הרי הם מחויבים ולכן כל שעתה הם מתפללים יש לצרפם, ובפרט אם עכשיו תהיה דעתם לצאת ידי חובתם.

והראיה מסוגיין שבעצם הצירוף למנין אין דין שיהיו העשרה כולם שומרי תורה ומצוות, היא שדנו בגמרא מהו שיעור וגדר פרהסיא לענין חיוב קידוש השם בפרהסיא בשאר עבירות שאינן מג' העבירות החמורות, ואמר רבי יעקב בשם רבי יוחנן שאין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם, וצריך שיהיו ישראלים שנאמר (ויקרא כב ז') 'ונקדשתי בתוך בני ישראל'. ואמרו שתשעה ישראלים ונכרי אחד אינם מצטרפים, כדתני רב ינאי אחיו של רבי חייא בר אבא, שלומדים גזירה שוה 'תוך' 'תוך', נאמר כאן 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', ונאמר שם (במדבר טז כא) 'הבדלו מתוך העדה הזאת', מה שם עשרה וכולם ישראל, אף כאן עשרה וכולם ישראל. והנה שם היו העדה עדת המרגלים, שהיו כופרים בפרהסיא וגרועים הם ממחללי שבתות, ואף על פי כן למדו משם שעדה כגון זו נחשבת עדה ורק נכרי אינו מצטרף. [ואין לומר שלמדו משם רק שצריך מספר עשרה אבל לא את איכות העשרה, ובאמת צריך עשרה שתו"מ. זה אינו, שא"כ איך לומדים שנכרי אינו מצטרף, הרי סו"ס יש כאן עשרה, אלא ע"כ שלומדים משם שעדה היא כמות שהיא שם, ושם היו כופרים ע"כ שהם מצטרפים למנין עשרה] וכיון שדין אמירת דבר שבקדושה בעשרה נלמד ג"כ מאותו פסוק 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' (ברכות כא:), אם כן כשם שבקידוש השם ליהרג הוא מחויב אף לפני עשרה כופרים ומומרים אם הם מישראל, הוא הדין גם לענין לומר דברים שבקדושה שמצטרפים.

וכן כתב **באגרות משה** (יו"ד ח"א סי' ע) שמתעם זה המחלל שבת בפרהסיא נחשב אף אם חילל בפני עשרה מישראל שאינם שומרי תורה, כיון שגם דין עשרה שם הוא מצד חילול ה' ונלמד מהפסוק 'ונקדשתי בתוך בני ישראל', שלמדו בסוגיין שהוא גם ככופרים וכאמור.

אך **בש"ת זכר יצחק** (סי' ב ד"ה ועל דבר) כתב, שבודאי שמחללי שבתות בפרהסיא אינם מצטרפים למנין עשרה ולכל דבר שצריך עשרה. ו**בש"ת אגרות משה** (או"ח ח"ב שם) תמה ע"ז וכי תאמר שגם לענין קידוש השם בפני מחללי שבת בפרהסיא יעבור ואל יהרג, וכתב האג"מ שמה אין דבריו אלא בתפילת שמו"ע בציבור [שבזה צידד בח"א שם שאפשר שדינה חמור יותר וצריך עשרה מתפללים דווקא].

אם מותר לישא קרובי אשתו בגיורת בחייה או אחר מיתתה

במשנה. ואלו הן הנשרפין וכו' ובת אשתו ובת בתה ובת בנה חמותו ואם חמותו ואם חמיו. מבואר במשנה שקרובי אשתו הללו חייבים עליהם שריפה אם בא עליהם באיסור. אמנם בגמרא ביבמות (כב.) מבואר שאם נשא אדם גיורת הרי הוא מותר מן התורה בכל קרוביה הללו, כיון שגר שנתגייר כקטן שנולד הוא (יבמות שם. רמב"ם איסורי ביאה פי"ד הי"א, עדות פי"ג ה"ב), ואינם חשובים קרובים מן התורה.

ומ"מ חכמים גזרו שלא ישא גר קרובי אשתו כדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, שאמש היתה לו זו אסורה והיום מותרת.

נפק"מ למעשה מדין זה מבוארת בגמרא ביבמות (צח:): ובסנהדרין (נח.) באופן שכבר מתה אשתו שאז הוא מותר לישא חמותו, כיון שאיסור חמותו בגיורת הוא רק מדרבנן ואחר מיתתה לא גזרו, משא"כ אם איסורה היה מן התורה אזי איסור זה נאמר אף אחר מיתתה, ואף שר"ע סובר (לקמן עו:) שאחר מיתת אשתו חמותו אינה בשריפה, אבל מ"מ מיתת כרת או איסור בעלמא יש בה אף לר"ע. ולעיל נתבאר שדין זה הוא מחלוקת הראשונים אם אחר מיתת אשתו חמותו בכרת או בלאו יעווי"ש.

והרמב"ם (איסורי ביאה פי"ד ה"טו) כתב שדין ההיתר הזה האמור בגיורת לאחר מיתת אשתו לא נאמר רק בחמותו, אלא אף שאר הקרובים השנויים כאן במשנה שנאסרו בחייה ומיתתם בשריפה [דהיינו בת אשתו ובת בתה ובנה ואם חמותו ואם חמיו] נאמר בהם היתר זה.

בש"ת רבי עקיבא איגר (קמא סי' קכא) כתב שבא מעשה לפניו באדם שרצה לישא בת אשתו הגיורת לאחר מיתת אשתו, ורב אחד רצה להתירה ע"פ דברי **הרמב"ם** הנ"ל, וכתב רעק"א שאע"פ שבגוף הדין האמור שאם מתה אשתו ה"ה מותר באמה, נראה שרוב הראשונים פסקו כהרמב"ם להיתר, וגם **הרא"ש** (יבמות פי"א סי' ב) והטור (יו"ד סי' רסט) שפקפקו בזה לא הכריעו לאיסור, וכן **השו"ע** (יו"ד סי' רסט ס"ו) סתם בזה להקל, וא"כ במקום דחק גדול והכרח לגדל יתומים קטנים היה נראה להקל, אבל מ"מ יש לדחות שכל זה הוא רק במתה אשתו ובא לישא חמותו, אבל במעשה זה שהוא רוצה לישא בתה יש לאסור, אף שהרמב"ם פסק שגם זה מותר, כיון שנראה לומר שכל ההיתר הזה הוא רק לשיטת הרמב"ם שביארנו לעיל בהלכה הקודמת שאחר מיתת אשתו אין מיתת ב"ד אפילו בבית אשתו ולא רק בחמותו, ולכן סובר הרמב"ם גם כאן שדין בת אשתו כדין חמותו ובגיורת היא מותרת לגמרי.

אבל לדעת כל הראשונים שביארנו לעיל (הלא הם הרמב"ן הרשב"א והריטב"א ביבמות צח:): שהם סוברים שרק חמותו נתמעטה משריפה או כרת, אבל בתו לא נתמעטה ודינה בשריפה אפילו אחר מיתת אשתו, א"כ יש לומר שלא התירו בגמרא הנ"ל לענין גיורת אלא את חמותו שאיסורה קל אפילו בישראל גמור, ולכן לא גזרו בה חכמים, אבל בבית אשתו שאפילו לאחר מיתת איסורה בשריפה יש לומר שגזרו בה חכמים, ולכן אין להתיר לו לישא בת אשתו אפילו במקום הדחק. [ועו"ש עוד שדן בזה בארוכה ובפרטים נוספים במעשה שבא לפניו בתשובה הנ"ל].

צביעת השיער כדי שיראה צעיר וישא ילדה או יקבל משרה

ובספר חסידים שם הוסיף אחר הדברים הנ"ל שאע"פ שאם היא חפצה בו אז מותר לה לינשא לו אבל בודאי אסור לו לזקן להטעותה לילדה כאילו אינו זקן כ"כ רק צעיר כמוותה הוא כדי שתחפוף בו, אלא עליו מוטל להודיע לה גילו, ואם עדיין תרצה אז מותר לה לינשא לו.

וכתב שמעשה היה שהיו רוצים לתת לזקן בתולה ולא רצה הזקן פן יגרום לה חטא, אמרו לו והלא היא חפצה בך והלך הזקן לפני הבתולה והסיר כובעו ואמר לה ראי שאני זקן וראשי מלא שיבה ושאר דברים מן הזקנה כדי שלא תאמר לא הייתי יודעת, והיא אמרה אפילו לרחוץ רגלי אדוני די לי רק שיקרא שמך עלי, ויצאו מהם תלמידי חכמים.

ועוד כתב שאמרו לאחד אשה פלונית יפה במקום פלוני היא חפצה בך שמע לעצנתנו ולך שמה ותצבע שעריך בשחור ותהיה סבורה שאינך זקן והיא תאמר מה שבלבה, אמר להם חלילה לי להטעות אותה אלא תראה שאני זקן.

ובשו"ת משנה הלכות (חט"ז סי' לו) נשאל אם מותר לזקן לצבוע שערות ראשו בשביל שימצא זווג בת בנים, והביא דברי הספר חסידים הנ"ל שאסר לזקן להטעות האשה כאילו הוא צעיר מגילו האמיתי, וביאר שיש לאסור דבר זה גם מטעם הונאה, וגם מהטעם האמור בסוגיין שחוששים שמא תזנה עליו, והרי זה עובר על המקרא 'אל תחלל את בתך להזנותה'.

ובמקור חסד (בהערות לספר חסידים אות ז) כתב שיש לאסור דבר זה גם מטעם איסור לא ילבש. ואמנם בשו"ת משנה הלכות שם כתב שלפי מה שכתבו התוס' (נזיר נט. ד"ה גבול) והרשב"א בתשובה (ה"ה סי' רעא) אשר הובאה גם בבית יוסף (יו"ד סי' קפב ד"ה כתב הרשב"א) שכל שאינו עושה משום נוי מותר, א"כ יתכן שגם כאן אין לאסור כיון שאינו עושה זאת אלא כדי שיוכל להנשא לצעירה ממנו, ולכן אין לאסרו אלא מטעם הונאה וכן מן המקרא 'אל תחלל את בתך להזנותה'.

וכן מבואר גם בשו"ת לבוש מרדכי (סי' כד) שמותר לאיש לצבוע שער זקנו לשחור כדי לקבל משרה אם באמת אין בזה משום הונאה כיון שיוכל הוא לעבוד כאדם צעיר, ואין בו איסור משום לא ילבש, כיון שאין הכוונה ליפוי אלא למשרה. והוסיף עוד טעם להיתר כיון שכן דרך האנשים לצבוע שערם לצורך זה, והכל יודעים כן, ולכן אין בו משום לא ילבש. והביאו בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב סי' סא) והסכים עמו. אך בשו"ת אבני זכרון (ח"ג סי' ט) לא נחית להתיר מטעם זה שאינו עושה לנוי, והתיר רק למי שיש לו דוחק פרנסה וצער רעבון שיוכל לצבוע שערות ראשו לשחור על ידי נכרי ולא יסייע בידו בעת הצביעה.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' תסא) חלק על הלבוש מרדכי ואסר גם משום לא ילבש, וכתב שאינו דומה לצובע שער מפני החמה ומפני הצינה שאין בו איסור לא ילבש, שחילוק גדול יש בזה, ששם אינו צובע כלל למטרת יפוי רק לצינה וחמה, משא"כ כאן הרי צובע כדי שיראה צעיר שבזה יקוהו לעבודה במה שנראה יותר צעיר ויפה, והפרנסה היא תוצאה ממה שנראה טוב, ואסור לשנות הטבע ולהתייפות אף שכוונתו היא רק לצורך פרנסה.

כל הישן בבית המדרש תורתו נעשית לו קרעים וקרעים שנאמר וקרעים תלביש נומה

וביאורו, שמהלימודים שאדם לומד בעולם הזה כשם שנברא עבורו היכל שיוכל להתעדן בו, כן נבראים עבורו מלבושי הוד שיוכל לעמוד בהם לפני המלך ה', והנה ידוע שמלפנים לא היתה תורה שבעל פה בכתב והיה הכל בקבלה מפי רבם, ומילא הישן באמצע לימודו חסר לו באמצע כמה הלכות בענין זה שלא שמען מפי רבו, ועל כן כשנבראים עבורו מלבושי הוד מהלימוד ההוא יש כעין קרע באמצע, דהיינו שלא נשלם האור במקום ההוא, וזהו שאמר הכתוב 'וקרעים תלביש נומה' היינו הנומה מלבישה להאדם מלבוש של קרעים וכנ"ל.

(חומת הדת, פרק שמיני)

שינה לרשעים הנאה להן והנאה לעולם

אמר בשם גדול א', למה סמכו ברכת המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי לוייה רצון שתרגילנו וכו', ולא

כללו יחד עם שאר ברכת השחר. ואמר דהוא ע"פ מאמרם ז"ל שינה של רשעים הנאה להם והנאה לעולם, דכל התועלת מהעברת השינה הוא, כדי שיוכל האדם לעסוק אז בתורה ומצוות, ועיקר ברכת השבח של העברת השינה הוא משום שע"י העברת השינה נוכל לעסוק אז בתורה ומצוות, לכן אנו מתפללים תכף אחר ברכת המעביר שינה וכו', ויהי רצון שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצותך.

(דברי יחזקאל, ליקוטים)

כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם

כתיב (ויקרא יט ב) 'קדושים תהיו', פירש רש"י בהקהל נאמרה, רמז למה שאמרו חז"ל כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם. וזה שאמר בהקהל, פירוש כינוס הוא טוב רק לקדושים.

(תפוחי חיים, קדושים)

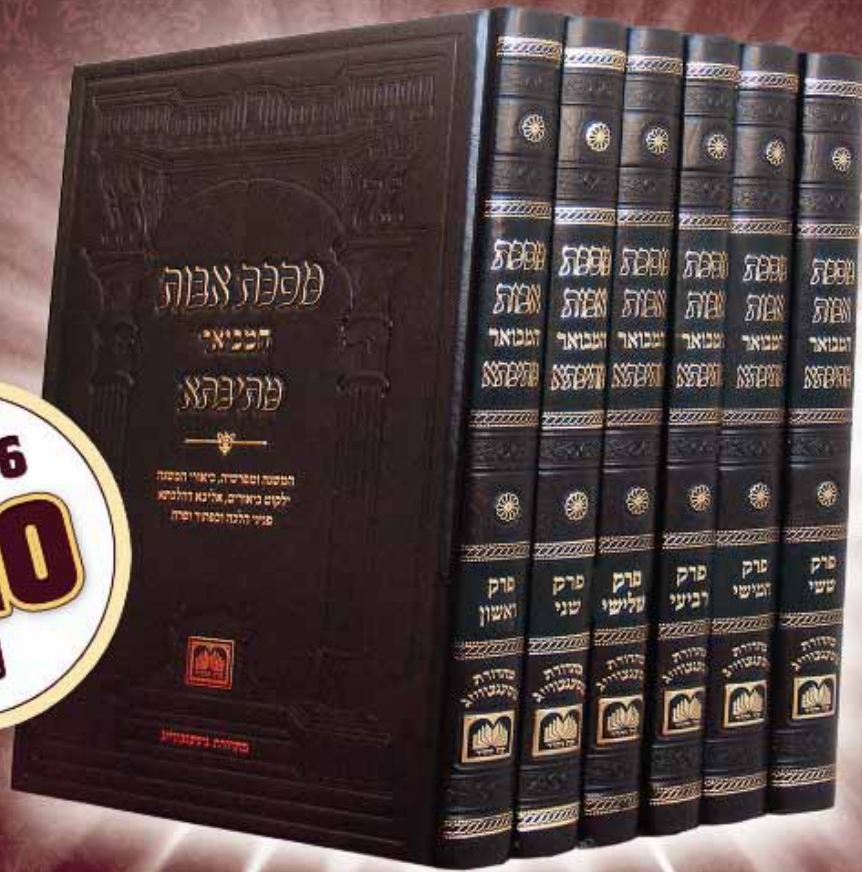

הבא להורגך השכם להרגו

אנו משכימים והם משכימים אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים (סיום מסכת). יש לומר על פי הגמרא הבא להרגך השכם להורגו, ופירשו בתיקונים שקאי על היצר הרע הבא להרגך השכם להורגו בצלותא. זה הפירוש אנו משכימים והם משכימים, פירוש והם היינו הכת יצר הרע, אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, פירוש לבטל אותנו מדברי תורה ומשכימים מיד בהשכמה כמו שכתב 'לפתח חטאת רובץ', פירוש לפתח עינים מיד כשניעור משנתו בהשכמה, וכן אנו משכימים, דייקא כנ"ל השכם להרגו מיד בהשכמה וד"ל.

(דברי ישראל, כללי דאורייתא אות א)

6 כרכים
240
 ש"ח

'מת'בתא' על מסכת אבות

כינוס עשיר מאוצרותיהם של חכמי הדורות, יוצרים תענוג צרוף בלימוד מסכת אבות, כאשר הדיק האיכות והפאר מתמזגים במאות מעלות טובות והוספות רבות הנחוצות להבנת דברי הקדמונים כמלאכים. הכל, בפונדק אחד מפואר בהדרו, בעימוד משובב לב ומאיר עיניים שטרם נראה כמותו.

המשנה ומפרשיה - כל מפרשי המשנה ערוכים מחדש * ביאורי המשנה * ילקוט ביאורים * אליבא דהלכתא פניני הלכה * כפתור ופרח * מבוא מיוחד על מסכת אבות

להגדיל תורה ולהאדירה

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
 מוקד הזמנות: 1800-22-55-66